

Tóth László

ANGOLA SAJÁTOS ÚTJA

Dél-Afrika már évtizedek óta a mai nemzetközi történések egyik legveszélyesebb válsággóca. Afrikának ebben a részében ugyanis a gyarmaturalom felszámolásának és a felszabadító harcoknak különben is hosszú folyamata a legjobban elhúzódott. Elég csak emlékeztetnünk arra, hogy Angola csak 1975-ben, Zimbabwe 1980-ban nyerte el függetlenségét, Namíbia pedig még mindig a gyarmaturalom alatt sínylődik. Számos oka van ennek a helyzetnek. Elsősorban az, hogy az Atlanti- és az Indiai-óceán közötti térségnek rendkívül nagy stratégiai jelentősége van. Ebben a térségben sajátos módon ütköznek és szövődnek össze a tömbök és a szuperhatalmak érdekei. Ebben a térségben kielezett harc folyik a befolyási övezetek bővítéséért. Ennek a harcnak alkotórésze mind a katonai, mind a gazdasági pozíciók megőrzéséért vívott küzdelem. Mindezen fölül Afrikának a déli részén van a ritka fémek leggazdagabb lelőhelye, nagy mennyiségben vannak olyan fémek, amelyek nélkül sem a korszerű hadiipar, sem pedig a világűr kutatása el sem képzelhető. Ez az egyik alapvető oka annak is, hogy Namíbia még mindig nem vívta ki függetlenségét.

A gyarmaturalom és a neokolonializmus erői ugyanis nem békéltek meg azzal, hogy független államok jöttek létre a világnak ebben a részében. Különösen irritálja őket, hogy a dél-afrikai országok zöme a függetlenség elnyerése után az elnemkötelezettség és a szocializmus építése mellett sorakozott fel. A neokolonializmus erői éppen ezért ma is azon munkálkodnak, hogy megzavarják az újonnan felszabadult országok belső fejlődését, gazdaságilag meggyengítsék őket, egy szóval, hogy kikényszerítsék ideológiai és politikai irányváltásukat megváltoztatását. A világnak ebben a részében a neokolonializmus és az imperializmus legfőbb képviselője a dél-afrikai fajüldöző rendszer, amely a haladó országok erősödésében saját hatalmának veszélyeztetését is látja. A dél-afrikai országok szabadsága és függetlensége ugyanis arra serkenti a fajüldöző rendszer jogfosztott négereinek milliós tömegeit, hogy fokozzák politikai, sőt fegyveres harcukat a fajüldözés és az apartheid ellen. A fajüldözés felszámolására és a tömegek felszabadítására irányuló mozgalom letörésére a Dél-

afrikai Köztársaság létrehozta a világ egyik legerősebb hadseregét. A kommunizmus elleni harc és a „vörös veszedelem” feltartóztatásának jel-szavával már évek óta veszélyezteti Mozambik és Zimbabwe függetlenségét, Angola ellen pedig egymás után hajtja végre közvetlen agresszív támadásait, már 1975, vagyis a függetlenség elnyerése óta.

A dél-afrikai agresszió és a független országokra gyakorolt agresszív nyomás az alapvető oka ez utóbbiak gazdasági nehézségeinek. A múlt év végén hosszabb időt töltöttem Angolában és Zimbabweban és a helyszínen meggyőződhettem ezen általános jellegzetességek konkrét megnyilvánulásáról.

A fejlődés nehézségei

Hét évvel a függetlenség elnyerése után Angola még mindig messze van a gyarmaturalom-ellenes harc céljainak megvalósításától. Ez a Jugoszláviánál ötször nagyobb, de háromszor kevesebb lakosú ország hatalmas természeti kincsei ellenére súlyos nehézségekkel küzd. Nem tudja ellátni a lakosságot, hiányoznak az élelmiszer- és közszükségleti cikkek, ami a városokban és falvakban egyaránt megfigyelhető. A fogyasztást racionalizálták, vagyis mindent csakis jegyre, „requisizao”-ra lehet kapni. De, mint már lenni szokott, a jegyrendszer semmit sem old meg, hiszen az üzletek üresek. Gyakran látni sorban álló embereket. Angola, amely valamikor élelmiszert szállított ki, most arra kényszerül, hogy behozza az alapvető élelmiszert. A sok éves háború, az UNITA és az FNLA diszszidens csoportok fegyveres akciói az ország egyes részein felborítják az ellátás egész rendszerét. Nem lehet ugyanis az ország minden részébe elszállítani az élelmicikkeket onnan, ahol az bőségesen megterem, mivel a közlekedés bizonytalan. Ezenkívül a portugál uralom utolsó éveiben kiépített feldolgozó ipari kapacitások zöme sem dolgozik.

Emlékeztetnünk kell arra, hogy a portugálok abban a reményben, hogy feltartóztatják, vagy legalábbis lelassítják a felszabadító harcot, a hatvanas évek végén nagy beruházásokba kezdtek Angolában. Arra számítottak ezzel, hogy a portugálokat bevonják a felkelők elleni harcba, ugyanakkor magukhoz kötik a bennszülött lakosságot is, mindezen fölül pedig új jövedelmi forrásokhoz jutnak a háború költségeinek fedezésére. Ezekben az években épültek az ipari kapacitások Luanda közelében meg az ország többi részében. Az egyik ilyen létesítmény a szupermodern vágóhíd Kama Batele közelében, 450 km-re Luandától. (Azért 450 km-re, mert a Kama Batelehez vezető 250 km-es rövidebb utat az UNITA és az FNLA bandái veszélyeztetik.) A vágóhíd dán technológiával készült, teljesen automatizálva van. Amikor ott jártunk, mégsem dolgozott, egyszerűen azért, mert mincsenek hozzá szakképzett munkások. Szemmel látható tehát, hogy milyen károkat okozott az oktatás gyarmati rendszere. A következmények persze felmérhetetlenek. Erről a tipikusan állattenyésztő vidékről ugyanis kénytelenek a vágóállatot 450 km-re szállítani a luandai vágóhídra.

A halászat is beszédes példája annak, hogy mennyire nem használják ki a lakosság élelmezésére az ország természetes forrásait. A majd 2000 km hosszú angolai tengerpart ugyanis rendkívül gazdag halállományban. Az angolaiaknak azonban ebből kevés hasznuk származik. Az ország déli részén, Mosamedesben és Porto Alexanderben feldolgozó kapacitások vannak. Mosamedesben például ellátogattam egy korszerű gyárba, ahol azonban csak a feldolgozásnak a legegyszerűbb szakasza történik meg. Ebben a gyárban ugyanis jeget gyártanak a hűtőautókhoz, hogy a halat elszállíthassák. Azt már nem is kell külön hangsúlyoznunk, hogy a trópusi feltételek között ez a szállítás csak viszonylag kis távolságra történhet.

A tenger kincseiből legtöbb haszna az idegen halászfloottának van. Halászati engedélyük van a franciáknak, olaszoknak, spanyoloknak, a legerősebb halászflottával azonban a szovjetek rendelkeznek. A luandai kikötőben például ott látni a szovjet gyárhajót, amely hallisztet is készít. A szovjet halászflootta a Szovjetunió gazdasági jelenlétének egyik jelentős formája. Kísérletek történtek arra, hogy Luanda közelében gyapotot termesszenek, de ez nem járt sok sikerrel, legalábbis abból ítélve, hogy több ezer hektárnyi területen parlagon hagyott földet láttunk.

A realitással összhangban

Nagy gazdasági nehézségekkel küzdve Angola azon munkálkodik, hogy sajátos módon találja meg a megoldást. Nyitott a külföldi beruházások előtt és a nyugati cégek mind nagyobb számban jelentkeznek. A kőolaj kihasználását leginkább az amerikai társaságokra bízta, de vannak francia és olasz társaságok is. Az annyira kívánatos és üdvözölt jugoszláv részesezés a kőolaj feltárásában és kihasználásában nem lépi túl a 10 százalékot. A gyémántot az ország északi részén levő rendkívül jól őrzött gyémántmezőkön az angolok és a belgák bányásszák. A kőolajból és a gyémántból származó bevétel az ország legfőbb devizaforrása. Angola valamikor a kávétermelés csúcsán állott, ma ez a devizaforrás is elapadt. Ennek oka, hogy a legnagyobb kávéültetvények azon a vidéken vannak, ahol a disszidens fegyveres csoportok garázdálkodnak.

Angola másutt sem tudja kellőképpen kihasználni természeti kincseit. Az ország déli részén, a Kasingában levő vasbánya a világ egyik legjobb minőségű vasércét adja. Angola számára azonban ez sem jelent sokat, mert az országnak ebben a részében az UNITA terrorizálja a lakosságot. Ilyen körülmények között nehezen szánják rá magukat új bányák megnyitására. Igen gazdagok a foszfátlelőhelyei is, de azokat sem használják ki kellőképpen.

Lopo de Nascimento tervezésügyi miniszter szerint Angola számára legfontosabb az, hogy kihasználja a meglévő kapacitásokat. Ezek szerint tehát nem irányoznak elő nagyobb beruházásokat, hiszen a már meglévő ipar is kapacitásainak csak az 50 százalékát használja ki.

A dél-afrikai agresszió következményeként a mai Angola fejlődésében

támadt nehézségek ellenére külön lépéseket tettek a mezőgazdaság fejlesztésére. Itt a szocialista szektor fejlődésével párhuzamosan, különösen az ország déli részén, ahol a mezőgazdaság hagyományosan mindig erős volt, jelentős szerepet kap a magánszektor is. Meglátogattunk két állami tulajdonban lévő kombinátot Kvanza Bengában, Luandától mintegy 50 km-re és Kama Bateliben. Kvanza Bengában megpróbálkoztak azzal is, hogy tíz-egynéhány ezer hektáron főzelékféléket és más kultúrákat termesztessenek. E vidéken jelentős szerepet játszik a zimonyi Kukorica Intézet, amely a hazai szakértőkkel együttműködve Angola minden éghajlatának megfelelő új kukoricafajtákat kísérleteznek ki. Kama Bateleiben 400 000 hektáron igyekeznek fellendíteni az állattenyésztést és földművelést, főleg a kukoricatermesztést. Bonyolult és felelősségteljes munkát végeznek itt a Duna—Tisza—Duna Vállalat szakemberei.

Az ország déli részén, Lubanga környékén a portugálok birtokában lévő farmok vannak. Közülük az egyik 30 000 hektárnyi területet foglal el és 5000 szarvasmarhát tenyészt. Az angolaiaknak minden okuk megvan arra, hogy ne államosítsák a nagybirtokokat. Elsősorban is az itt maradó portugálok az új Angola lojalis polgárainak bizonyultak, másrészt az angolai hatóságok úgy mérték föl, hogy az ideológiai mozzanat nem lehet mérvadó a mezőgazdasági termelésben, különösen akkor, ha nagy az élelmiszerhiány. A magántulajdon azonban nem korlátozódik csak a mezőgazdaságra, Luandában néhány nagy szálloda van magánkézben. Igaz, hogy nagy nehézségeik vannak az ellátással — az élelmezés rendkívül egyhangú —, de mégis fenntartják magukat. A vegyes gazdaság szemmel láthatóan Angola egyik sajátossága és Lopo de Nasimento, tervezésiügyi miniszter Augustinho Neto, elhunyt elnök egyik közeli munkatársa ezt így magyarázza:

— Minden ország saját meggyőződése és saját realitása szerint fejlődik. Mi úgy véljük, hogy a fejlődés mostani szakaszában a vegyes gazdaság rendszere igen sikeresen megállja a helyét. Rendkívül pozitív, hogy a külföldi partnerek nemcsak tőkét hoznak magukkal, hanem tudást és igazgatási tapasztalatot is. Mi azon leszünk, hogy tovább fejlesszük a vegyes gazdaságot a mezőgazdaságban, de az iparban is. Az idén ennek az elvnek a szellemében új szállodák építésébe kezdünk. A magánkezdeményezésre épülő rendszer szép eredményeket hoz és mi továbbra is ezen az úton kívánunk haladni. Ez be is került a párt és a kormány által elfogadott fejlesztési programokba.

Rendkívüli felhatalmazás az elnöknek

A lehetséges politikai következményekkel járó összetett gazdasági helyzet mindenképpen egyik oka volt annak is, hogy Dos Santos köztársasági elnök rendkívüli felhatalmazást kapott. Tavaly novemberben az uralkodó párt Központi Bizottságának több napos ülése azzal a döntéssel zárult, hogy Dos Santos felhatalmazást kapott arra, hogy önálló döntéseket hozzon az állami ügyek irányításában. Magától értetődik, hogy rend-

kívüli felhatalmazása kiterjedt az ország biztonságának és a gazdasági helyzetnek a legkényesebb kérdéseire is. Ezzel azonban nem csökkent a párt vezető szerveinek, a Központi Bizottságnak és a Politikai Bizottságnak a szerepe. De biztos az is, hogy Dos Santos néhány éves elnökösködés után újfajta felelősséget kapott és tekintélye rendkívül nagymértékben megnövekedett. A Központi Bizottság említett ülése után megtartott politikai bizottsági ülésen közleményt fogadtak el a legmagasabb rangú párt-szervek új megbízatásáról. Az egyik jelentős változás volt az is, hogy távozott Ambrosio Lucoci, a Politikai Bizottság ideológiai és propaganda megbízottja.

Egyelőre nem tudjuk fölmérni ezen változások mélységét és hatáskörét, különösen azért nem, mert minderről elég kevés a hivatalos tájékoztatás. Mindenesetre tény, hogy a Politikai Bizottság említett ülése után néhány nappal Dos Santos igen jelentős beszédet mondott. Keményen bírálta az ideológiai és a kultúrában végzett pártmunkát. Hangsúlyozta, hogy a pártnak munkájában nagyobb mértékben kell a tömegekre támaszkodnia, mert az MPLA, vagyis az uralkodó párton kívül is vannak olyan értékes és rátermett emberek, akik ragaszkodnak az angolai forradalomhoz és a párthoz. Egyszóval felszólított a párt tömegbázisának bővítésére. Dos Santos elnök hangsúlyozta, hogy Angola a marxizmus alkotó alkalmazásával építi a szocializmust, de ezzel összhangban bírálta a káderpárt megteremtésének koncepcióját és ennek helyébe a tömegek pártjának koncepcióját állította, hangsúlyozva, hogy figyelembe kell venni az ország sajátos föltételeit és realitását. Rendkívül messzeható, igen jelentős megállapítás ez, ami arra bírta, hogy Paolo Jorgetól, a MPLA Központi Bizottságának neves tagjától és az ország külügyminiszterétől magyarázatot kérjek arra, hogy mit ért az elnök a marxizmus alkotó alkalmazásán. Paolo Jorge azonban nem a marxizmusról, hanem a marxizmus—leninizmusról, beszélt, a párt szovjet koncepcióját és modelljét magyarázta, annak minden vonatkozásával.

Dos Santos elnök rendkívüli felhatalmazásainak jelentőségére és hatáskörére utal az is, hogy közvetlenül a rendkívüli felhatalmazás megszavazása után kapcsolat jött létre Angola és Dél-Afrika magas rangú képviselői között. Lehet, hogy ezt a két eseményt nem kellene közvetlen okozati összefüggésbe hozni, de ez mindenképpen arról tanúskodik, hogy Angola aktívabb politikába kezd, hogy kiutat próbáljon találni a mostani háborús helyzetből. Nemrégiben dél-afrikai forrásokból azt a hírt kaptuk, hogy a tárgyalások folytatódnak. Az angolai tájékoztatási esz-közök erről nem sokat közöltek. Talán ez nem is lényeges, de mindenképpen Luandának az a készsége, hogy dialógust kezdjen Dél-Afrikával, annyi bajának előidézőjével, új minőséget visz az ország diplomáciai-politikai tevékenységébe. Nem vitás, hogy a dél-afrikai nyomás enyhülése és az agresszió beszüntetése addig is elviharhatnak, hogy a kubai csapatok távoznak Angolából. A luandai kormány ezzel okvetlenül új területet kapna az elnemkötelezettség mozgalmának keretében folytatandó dinamikus külpolitikájához.

A kubai csapatok kérdése

Az utóbbi két évben, pontosabban a Reagan-kormány hatalomra kerülése óta, új megvilágításban nézik a kubai csapatok angolai jelenlétét és ezt közvetlenül összekapcsolják Namíbia függetlenségének kérdésével. Paolo Jorge, a vele folytatott beszélgetésben ezzel kapcsolatban legelőször is emlékeztetett arra, hogy Angola újabb kori történelmének legsúlyosabb pillanata 1975 októberében következett be, amikor az UNITA és az FNLA mozgalmak megpróbálták új irányt adni a dolgoknak és háttérbe szorítani a MPLA-t. Dél-Afrikával egyetértésben és az USA teljes méretű támogatásával megtámadták az MPLA-t. Ezekben a sorsdöntő pillanatokban Augustinho Neto segítséget ként a baráti országoktól. Jugoszlávia az elsők között sietett segítségére és egy hajó fegyvert küldött, amire akkor rendkívül nagy szükségük volt. De segítséget küldött a többi ország is, köztük Kuba még csapatokat is oda vezényelt. Az ellenforradalmat letörték, de nem zúzták szét. Az UNITA és az FNLA diszszidens csoportjai, Dél-Afrika támogatásával, továbbra is garázdálkodnak az ország egyes részeiben. Az UNITA-nak egyes más kombinációi is vannak, azzal a céllal, hogy bizonytalanságot támasszon a rendszer köreiben. Még azt is bedobták, hogy a luandai kormány, illetve a MPLA valamilyen fajta koalíció megteremtéséről tárgyalt az UNITA-val. Állítólag ez lenne az ára annak, hogy megszűnjön a dél-afrikai agresszió. Ezt megelőzően természetesen ki kellene, hogy vonuljanak a kubai csapatok. Tehát a kubaiak kivonulása és az UNITA-val való megbeszélés a dél-afrikai agresszió beszüntetésének az ára. Ezt a szcenáriót Reagan hatalomra kerülése után az amerikaiak készítették, azzal a kiegészítéssel, hogy ezek után Namíbia is elnyerhetné függetlenségét.

Namíbia függetlenségét tehát a kubaiak távozásához kötik és ezzel a jelszóval már hosszabb ideje sokfajta nyomást gyakorolnak Angolára. Paolo Jorge ezzel kapcsolatban a következőket mondja:

— Ezt a két kérdést egyáltalán nem lehet összekapcsolni. A namíbiai kérdés nem Angola problémája, hanem a Világszervezeté. Namíbia az Egyesült Nemzetek Szervezetének gondnoksága alatt van. Ezek szerint tehát a megoldást az Egyesült Nemzetek ide vonatkozó határozatainak keretében kell keresni. A kubaiak viszont azért jöttek Angolába, hogy elősegítsék a fiatal angolai hadsereg létrehozását és segítsenek bennünket abban, hogy szembeszegüljünk a dél-afrikai agresszióval. A kubai jelenlét tehát bilaterális kérdés és ezt az angolai kormány és a kubai kormány között kell megoldani.

Angola már több ízben hangsúlyozta, hogy a kubai csapatok kivonulnak, mihelyt az agresszió megszűnik. Angola és Dél-Afrika képviselőinek második összejöveteléről olyan hír szivárgott ki, hogy állítólag megállapodás jött létre az Angola és Namíbia közötti közös határtól északra és délre húzódó demilitarizált övezet megteremtéséről. Ezen állítólagos meg egyezés szerint a kubai csapatok 200 km-re északra vonulnának a határtól, a dél-afrikai csapatok pedig 200 km-re délre. Ha a későbbiek során

beigazolódik, hogy egy ilyen megállapodás tényleg létrejött, akkor az jelentős lépés lenne a világ e része feszültségének enyhítésében és újabb lehetőségeket teremtene az enyhülésre. Az alapvető kérdés azonban, hogy Dél-Afrika hajlandó-e lemondani Angolával szembeni agresszív szándékairól, feladja-e az UNITA aknamunkájának támogatását. Angola biztonsága szempontjából ez a leglényegesebb.

Ebből fakad a következő kérdés: ki tudja Dél-Afrikát rákényszeríteni arra, hogy kötelezze magát az ilyen magatartásra. Világos, hogy erre csak az USA képes. Az amerikai koncepcióban azonban a dél-afrikai agresszió és az UNITA támogatása, Namíbia kérdése, a kubai csapatok angolai jelenléte csak ütőkártya a Szovjetunióval való nagy globális játszmában, az alkudozás és az engedmények kikényszerítésének eleme. Más szóval, Angola biztonsága szavatolásának új formája (a szovjet támogatást élvező kubai csapatok mostani formája helyett) csakis a két szuperhatalom megbeszélése lehet. E pillanatban jelentős az is, hogy Kína megjelent Dél-Afrika politikai színpadán. Nemrégiben diplomáciai kapcsolatot teremtett Angolával, ami még egy bizonyítéka az angolai külpolitika rugalmasságának.

A fehérek mesterkedése

Ilyen összetett feltételek mellett és ilyen bizonytalanságok közepette folyik a SWAPO politikai és fegyveres harca Namíbia függetlenségéért. A SWAPO politikai tevékenységének gerince a küzdelem azért, hogy valóra váltsák a Biztonsági Tanács 435. számú határozatát. A SWAPO, éppúgy mint a dél-afrikai országok, különösen az úgynevezett frontvonal országai, joggal tartanak attól — és ezt nyíltan ki is mondják —, hogy pusztá zsarolás a kubai csapatok angolai jelenlétének és Namíbia függetlenségének ilyen összekapcsolása. Már hosszabb ideje, pontosabban a Reagan-kormány hatalomra kerülése óta, a frontvonal országai hangot adnak annak az aggodalmuknak, hogy az USA egy új folyamatot akar kikényszeríteni, amelynek célja lényegében megváltoztatni a Biztonsági Tanács 435. számú határozatát. E határozat szerint Namíbiában az Egyesült Nemzetek ellenőrzésével választásokat kell tartani. Mindenki előtt világos, hogy ebben az esetben a SWAPO elsőprő győzelmet aratna. Éppen ezért akarják ennek minden áron elejét venni.

A Biztonsági Tanács határozatának végrehajtására az öt nyugati ország képviselőiből alakult, úgynevezett kontakt csoport, amerikai képviselőjének sikerült a többiekre ráerőszakolni az úgynevezett alkotmányos elvekről szóló megállapodást, amelyet a választások előtt életbe kellene léptetni. Az alkotmányos nemzetgyűlési választásokról van szó, amely nemzetgyűlés kétharmados többséggel meghozná az új alkotmányt. Az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat azonban úgy képzelték el, hogy a SWAPO híveit megfosztják a biztos többségtől. Eszerint a namíbiai fehérek egységes tömbként előre meghatározott szavazattal sza-

vaznának. A törzsek vagy törzsi csoportok tagjai, akikből Dél-Afrika már külön pártokat szervezett, viszont külön szavaznának. Ez annyit jelent, hogy minden törzs, vagy törzsi csoport képviselőt kapna az alkotmányozó nemzetgyűlésben. Ennek az elképzelésnek a megfogalmazói azt remélik, hogy ezzel sikerülne a SWAPO-t háttérbe szorítani. Magától értetődik, hogy a SWAPO erőlyesen elveti ezt a tervet. Luandában való tartózkodásunk alatt hosszabb megbeszélést folytattunk Sam Nujomával, aki részletesen esetelte, hogy a SWAPO miért nem fogadhatja el ezt a megoldást.

— Rendkívül bonyolult ez a rendszer. A fajüldöző politika következtében viszont a mi lakosságunk többsége írástudatlan. A mi népünk egyáltalán nem értené meg a szavazásnak ezt a rendszerét és ezért nem is fogunk soha ebbe belegyezni. Hivatkozhatunk arra is, hogy eddig Afrikában még soha sehol sem alkalmazták a szavazásnak ezt a rendszerét — mondta Sam Nujoma.

Dél-Afrika és a namíbiai fehér kisebbség azon munkálkodik, hogy a namíbiai kérdés megoldásának elodázásával különleges kezességet erőszakoljanak ki a fehérek vagyonával kapcsolatban. Sam Nujoma szerint ez az aggodalom alkotórésze az államosítással és a fehérek üldözésével való ijesztgetés nyugati propagandájának.

— Politikánkat a szabad Namíbia parlamentje által hozott törvényekkel összhangban folytatjuk majd — mondja Nujoma, és hozzáteszi hogy a SWAPO tudatában van Namíbia gazdasági realitásának, vagyis annak, hogy Namíbia egész gazdasága összefűződik Dél-Afrikával.

Valójában tehát arról a kísérletről van szó, hogy előre szavatolják a namíbiai fehér kisebbség valameányi eddigi kiváltságát.

Dél-Afrika és a nyugati propaganda egy része akadályozza Namíbia függetlenségének elismerését, többek között azzal az állítással is, hogy a szabad Namíbia a SWAPO vezetésével a Szovjetunió dél-afrikai támaszpontjává válna. Sam Nujoma ezzel kapcsolatban ezt mondta:

— Namíbia a pozitív semlegesség és elnemkötelezettség politikáját folytatja majd.

Emlékeztetnünk kell arra, hogy a SWAPO az elnemkötelezettség mozgalmának teljes jogú tagja, és Sam Nujoma, az el nem kötelezett világ egyetlen olyan vezetője, aki eddig minden csúcsértekezleten ott volt.

Mindenképpen Namíbia népének, a haladó világnak, az el nem kötelezetteknek, különösen pedig Afrikának még kemény harcot kell folytatnia azért, hogy végrehajtsák az Egyesült Nemzetek Szervezetének határozatát, s hogy vége szakadjon Namíbia 1920 óta tartó illegális megszállásának.

Zimbabwe ellenáll

Három évvel a függetlenség elnyerése után Zimbabwe Robert Mugabe vezetésével sikeresen dacol a dél-afrikai fenyegetésekkel, amelyek továbbra is a legnagyobb veszélyt jelentik az ország biztonságára és kiegyen-

súlyozott gazdasági fejlődésére. Az ország belpolitikai életében azonban olyan veszélyek jelentkeznek, amelyek megzavarhatják az ország stabilitását. Gondolunk itt Robert Mugabe miniszterelnöknek és Joshua Nkómónak, a ZAPU Párt elnökének viszályára. Az ebből származó veszélyt csak növeli, hogy az ország két legnagyobb törzse, Mugabe nagyobb létszámú sone törzse és Nkomo matabele törzse közötti viszályról van szó.

A Mugabe és Nkomo közötti szakadás gyökerei a gyanmatellenes fegyveres harc korszakába nyúlnak vissza. Mugabe a fegyveres harc fokozásának híve volt. Számára a politikai-diplomáciai harc csak másodsorban jöhetett számításba, Nkomo viszont a két harci forma összesítésének híve volt, miközben a diplomáciai és politikai manőverekre helyezte a hangsúlyt. Az 1980 februárjában lefolytatott választások Mugabe győelmét hozták meg, Nkomo azonban nem volt hajlandó megbékélni a választások eredményeivel. Politikai ambíciói messzebb mentek, semhogy belenyugodhatott volna a választási vereségbe. Mint belügyminiszter sokáig a háttérben maradt. Biztosra vette azonban, és még most is azt hiszi, hogy sokkal nagyobb politikai szerep illeti meg. A függetlenség három esztendejének eseményei arra utálnak, hogy Nkomo parlamenten kívüli eszközökkel kíván változást kieroszakolni. Egy Mugabe-ellenes merénylet meg hiúsítása után a szálak Nkomo híveikhez vezettek. Amikor Nkomo egyik farmján nagy fegyverraktárt találtak, a gyanú nyílt váddá fajult és Nkomót bíróság elé állították. Mugabe akkor elődázta a teljes leszámolást, mert országának jövőjét féltette, akkor még úgy mérte fel, hogy Nkomo pozíciói az ország déli részén túl erősek. Ezért még a ZUPA tagjait is megtartotta a kormányban. A politikai harc azonban tovább tart, Nkomo nemrégii letartóztatása is erre utal. A harc és a feszültség mindenképpen nagy teher Zimbabwe belső fejlődésében és állandó veszély forrása.

Nem vitás, hogy ez a belső viszály a külső ellenség, Dél-Afrika malmára hajtja a vizet. A fajgyűlölő rendszer ugyanis nemcsak figyelemmel kíséri, mi történik Zimbabweban, hanem igyekszik is szítani a bizalmatlanságot és a viszályt. Nemrégiben például bedobták azt az eszmét, hogy külön államot — bantuszánt — hoznak létre a matabele törzsnek Dél-Afrika északi részén élő tagjai számára, vagyis a Nkomo híveivel határos területen. Ezzel kapcsolatban nem mellőzhetők azok a hírek sem, melyek szerint Nkomo megbeszéléseket tartott Dél-Afrika képviselőivel és az egykori rhodesiai fehér hadsereg volt főparancsnokával.

Dél-Afrika jelenléte Zimbabwe destabilizációs folyamataiban csak annak az általános törekvésnek a vetülete, hogy föltartóztassa a helyzet haladó alakulását. Ez a beavatkozás néhol, mint például Lesóthóban volt nemrégiben, a menekülttáborok elleni durva fegyveres agresszióban ölt formát, néhol viszont megelepszene a diverziókkal és a bizonytalanság szításának egyéb formáival. Zimbabwe és ezzel az egész környék biztonsága aláásásának egyik módja az, hogy megsemmisítik azt az energiát, külön a kőolajat, amelyre Zimbabwe ellátásához van szükség. Tavaly decemberben például a mozambiki ellenforradalmi csoportok, egész biztosan Dél-Afrika jóváhagyásával és támogatásával, aláaknálták azt a

kőolajraktárat, amelyből Maputóból Zimbabwebe szállítják a kőolajat. Ezt kiegészítette, hogy az országot elvágták egyéb energiaforrásaitól, a tartályautók százait tartóztatták föl a dél-afrikai határon, hogy Zimbabwe ily módon se enyhíthesse a hiányt. Mindez karácsony előtt történt, amikor a városi lakosság zöme évi szabadságra készült. Ezzel is a belső elégedetlenséget kívánták szítani.

Zimbabwe nagyfokú gazdasági függése Dél-Afrikától a fehér kisebbség régebbi politikájának következménye. A fehér uralom idején ugyanis az ország egész kivitele és behozatala gyakorlatilag Dél-Afrika révén bonyolódott le. Ez az örökség most is rányomja bélyegét Zimbabwe gazdasági helyzetére. Mugabe tudatában van ennek a realitásnak és ezért nem fogadhatta el azokat a gazdasági megtorló intézkedéseket, amelyeket az Afrikai Egységsszervezet tagállamai követeltek tőle.

Az ország gazdasági realitásának része az is, hogy a fehér kisebbség még mindig döntő szerepet játszik az ország gazdasági életében, ami nagy megpróbáltatásoknak teszi ki Robert Mugabe kormányát. Ezzel magyarázható az is, hogy a várva várt szabadság és függetlenség — amelyért évekig harcoltak és életüket áldozták — még nem hozta meg a gyümölcsöt. A fehér kisebbség uralmának számos nyoma még mindig megvan, különösen a mezőgazdaságban, amely a lakosság 70 százalékának alapvető jövedelmi forrását és az ország devizájának legjavát adja. A mezőgazdaságban ugyanis a fehérek megőrizték döntő szerepüket. A piacra szállító farmerek szövetségének 4500 tagja van, valamennyi fehér. Ők tartják kezükben a megművelhető földterület 36 százalékát. Azt már felesleges is ecsetelnünk, hogy ez a legtermékenyebb földterület, amely a kivitelre szánt piaci felesleg 90 százalékát adja. Elsősorban dohányt szállítanak ki. Zimbabwe az USA után a világ második dohánykiszállítója. Évenként másfél-kétmillió mázsa kukoricát is természetnek, az átlagos hektáronkénti hozam 65—70 métermáza.

A fekete farmereknek is megvan a maguk egyesülete, de a tagok birtoka jóval kisebb. Különbség azonban létezett is van. Újabban növekszik a néger nagybirtokosok száma is. Ma már mintegy 20 olyan néger birtokos van, aki 2—4700 hektárral rendelkezik. Tulajdonosaik gyakran nem is földművesek. Az egyik meglátogatott legnagyobb farm tulajdonosa például orvos, aki Harareban rendel. A farmra csak hét végén látogat el. A munkát gépesítéssel, nyolc traktorral és más mezőgazdasági géppel, 30 ember végzi.

— Nem biztos, hogy Mugabe így képzelte el a mezőgazdaság fejlődését Zimbabweban — mondta. Én tovább mennék, mert biztosra veszem, hogy Mugabe egyáltalán nem így képzelte el a mezőgazdaság fejlődését. Mugabe azt szeretne volna, ha a szövetkezetek és a kis farmok magántermelőinek fejlesztésével gondoskodhatnának a lakosság és a piac ellátásáról. Sajnos, a fejlődés nem halad a kívánt ütemben. A kis farmeroknak nincs elegendő gépük ahhoz, hogy növeljék a termelést és piaci felesleget termeljenek. Mugabe kormánya azonban nagy erőfeszítéseket tesz a helyzet megváltoztatására. Az új hároméves terv is ezeket a törek-

véseket tükrözi. T. Chizero tervügyi miniszter ezzel kapcsolatban a következőket mondta nekünk:

— A terv alapvető célja, hogy kiküszöbölje a kettős gazdaság örökségét. Fejlesztani kívánjuk a szocialista jellegű társadalmi szektort. Ez most 40 százalékban sincs jelen, és mi 60 százalékra kívánjuk növelni. Szeretnénk a társadalmi jövedelm felosztását úgy alakítani, hogy a legkisebb keresetűek kerüljenek előnyösebb helyzetbe.

Szemmel látható, hogy e célok mögött tartós politikai irányvétel rejlik. Mugabe saját pártjának radikális szárnya ugyanis azt követeli, hogy gyorsabban változtassák meg a fehéreknek kedvező viszonyokat. Úgy vélik, hogy a fehérek gazdasági hatalmának újratemmelése kérdéssé teszi Zimbabwe forradalmi változásának vívmányait is. Mugabe tudatában van annak, hogy kényes helyzetbe került, és hogy új egyensúlyt kell felkutatnia. Tudja azonban azt is, hogy a fehérek gazdasági helyzetének lényeges megváltoztatása annyit jelentene, mintha egyik kezét vágná le. Másrészt számolnia kell azzal a felfogással is, hogy a fehérek erősödése a szegény többség kárára megy. Ebben az összetett helyzetben egyelőre jól fölhalálják magukat a gazdagabb négek, mint amilyen a hararei orvos is. A néger burzsoázia fokozatosan erősödik és vitathatatlan, hogy már holnap erősebben az asztalra csapnak, ha kivívott helyzetüket veszélyeztetve látják.

Mindez arra utal, hogy Zimbabweban belső gazdasági differenciálódás folyik. A szocialista szektor erősítésével Mugabe meg akarja őrizni azoknak a tömegeknek a támogatását, akik benne a legszélesebb néprétegek életkörülményeit megváltoztató politikai vezért látják. Biztos az is, hogy csak a tömegekre támaszkodva őrizheti meg az ország függetlenségét és egészségét, adhat választ a dél-afrikai fenyegetésekre.